
УДК 378: 371.134:315:355

Олександр Євгенійович Коваль,
*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри особистої безпеки
Національної академії Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький*

ДИДАКТИКО-ТЕХНОЛОГІЧНЕ ПРОЕКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ З ДИСЦИПЛІНИ “ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА”

У представленій статті автор розкриває зміст понять “проекткування”, “моніторинг”, “прогнозування”. Виокремлено основні складові дидактико-технологічного проектування змісту робочої навчальної програми з “Вогневої підготовки” для майбутніх офіцерів-прикордонників. Дається детальний аналіз усіх складових зазначеного процесу.

Ключові слова: *майбутні фахівці, проектування, вогнева підготовка.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Структурна перебудова української держави формує вимоги щодо характеру й послідовності реформування всіх рівнів національної освіти. Освіта в Україні ґрунтується на засадах гуманізму, демократії, національної свідомості, взаємоповаги між націями і народами. Вища освіта спрямована на забезпечення фундаментальної наукової, загальнокультурної, практичної підготовки фахівців, які мають визначати темпи і рівень науково-технічного, економічного та соціально-культурного прогресу, формування інтелектуального потенціалу нації на всебічний розвиток особистості як найвищої цінності суспільства.

Сучасна система вищої військової освіти в Україні перебуває у стані, що не задовольняє вимоги, які постають в умовах розбудови української державності, культурного та духовного відродження українського народу. Це виявляється передусім у невідповідності освіти запитам особистості, суспільним потребам та світовим досягненням людства; у зміцненні соціального престижу освіченості та інтелектуальної діяльності. Потребує відповідного оновлення і система підготовки майбутніх фахівців вищого навчального закладу прикордонного відомства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Аналіз наукової педагогічної, психологічної, військової та філософської літератури із запропонованої проблеми, доводить відсутність наукових досліджень щодо проблем реформування системи вищої військової освіти.

Ретельний ретроспективний аналіз дисертаційних робіт, монографій і наукових статей переконливо довів, що проблема підготовки майбутніх офіцерів до професійної діяльності є актуальною. У контексті запропонованого дослідження особливої уваги заслуговують праці В. Балашова [1], І. Грязнова [5], О. Діденка [6], Д. Іщенко [7], С. Капітанець [8], В. Миропольської [10], М. Недбая [11], Є. Потапчука [13], які розглядали проблеми професійної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів та особливості формування у них професійних знань, умінь, навичок та різних видів компетентностей.

Метою статті є аналіз особливостей дидактико-технологічного проектування змісту робочої навчальної програми з дисципліни “Вогнева підготовка”.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стратегічними завданнями реформування вищої освіти, і зокрема вищої військової освіти є: перехід до гнучкої, динамічної ступеневої системи підготовки фахівців, яка дасть змогу задовольняти потреби і можливості особистості в здобутті певного освітнього і кваліфікаційного рівнів за бажаним напрямом відповідно до її здібностей; формування мережі вищих навчальних закладів, яка за освітніми рівнями, типами навчальних закладів, формами і термінами навчання, джерелами фі-

---

нансування задовольняла б інтереси особи та потреби кожного регіону і держави в цілому; піднесення вищої освіти України на рівень досягнень розвинутих країн світу та її інтеграція в міжнародне науково-освітнє співавторство.

Як відомо, навчальний процес є системою організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на реалізацію змісту освіти. Згідно з державними стандартами (або їх проектами) кафедрами вищого навчального закладу затверджуються робочі навчальні програми, які мають урахувати останні досягнення виробництва, науки, техніки і культури на сучасному етапі. Під час складання робочих програм необхідною умовою є забезпечення взаємозв'язку між дисциплінами спеціальності, а також переліку тем, відведених на самостійне вивчення курсантами вищого військового навчального закладу [12].

Підготовка офіцерів-прикордонників нового покоління пов'язана із формуванням високого рівня професійних компетентностей, відповідністю до запитів сучасного суспільства.

Аналіз освітньої діяльності вищих військових навчальних закладів дає можливість визначити зміст вогневої підготовки та виокремити її основні особливості.

Вогневою підготовкою є такий вид підготовки військовослужбовців правоохоронних органів, який передбачає вивчення матеріальної частини зброї, заходів безпеки під час поводження з ним, прийомів і правил стрільби, тренування на тренажерах, відпрацювання нормативів з вогневої підготовки, вивчення правових засад застосування зброї.

Одним з основних етапів удосконалення вогневої підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників було проектування змісту робочої навчальної програми з дисципліни "Вогнева підготовка", яке здійснювалось на основі діагностико-прогностичної діяльності. Зазначений процес передбачав: стратегічне прогнозування (цілепокладання), моделювання, планування та програмування (оперативно-тактичне прогнозування), регулювання та корекцію на основі аналізу функціонування моделі підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників.

Дидактичні завдання, що покладені на робочу навчальну програму, обумовлені рівнем розвитку й підготовленості курсантів,

---

педагогічними цілями (на основі суспільного та особистісного замовлень), змістом освіти. Їх розв'язання досягається відповідними інноваційними та традиційними технологіями навчання, які задаються адекватними формами, засобами, організацією взаємодії учасників педагогічного процесу, рівнем професіоналізму та можливостями представників науково-педагогічного складу. Мова йде про діагностику стану навчально-виховного процесу на основі комплексного аналізу, визначення суттєвих проблем, постановку на їх основі відповідних завдань, прогнозування результатів і вибір форм та методів, які дають змогу оптимально реалізувати сплановане за конкретних умов [2].

Отже, важливою особливістю дидактико-технологічного проектування є планування освітнього процесу за принципом “від реальних проблем і потреб курсантів, навчальної дисципліни та наявних обставин” [9].

Дидактико-технологічне проектування змісту навчальної програми з “Вогневої підготовки” відбувалось на основі діагностування і прогнозування та було спрямоване на створення проекту діяльності і розробку дидактичної моделі вогневої підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників, а відтак на розв'язання конкретних проблем освітньої діяльності.

Проект робочої навчальної програми з “Вогневої підготовки” у взаємозумовлених та взаємопов'язаних зв'язках являє собою можливий ідеальний результат функціонування вогневої підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників.

Пріоритетною метою проектування змісту робочої навчальної програми з “Вогневої підготовки” є обґрунтування системи основних концепцій, понять і категорій, поданих з урахуванням чинників, що регулюють та визначають вогневу підготовку, а також засоби її регуляції.

У зазначеній діяльності нами використано алгоритм, запропонований Б. Гершунським [4]: процес проектування складався з технології формулювання цілей (цілепокладання) та відповідних технологій їх досягнення.

У ході дидактико-технологічного проектування змісту робочої навчальної програми з “Вогневої підготовки” як певної освітньої технології виникла необхідність її оцінки за різними критеріями та показниками. Нами обрані такі критерії: а) рівень функціонування педагогічної системи; б) інноваційний потенціал програми; в) структура програми, що підлягає зміні.

Моделювання є подальшим етапом проектування. Модель об’єкта – це така уявна або матеріалізована система, яка, відображаючи або відтворюючи цей об’єкт, здатна давати про нього адекватну інформацію [12]. Головними властивостями моделі є: подібність, нейтральність, схематичність. Модель покликана відтворювати динамічні або функціональні характеристики об’єкта та давати можливість досліджувати зміни його параметрів під впливом передбачуваних активних впливів. Таким чином, моделювання передбачає створення різних (словесних, графічних або понятійних) аналогів об’єктів або систем на основі цілей і прогностичного компонента функціонування даної системи [12].

Черговим етапом дидактико-технологічного проектування змісту робочої навчальної програми з “Вогневої підготовки” є планування. Планування в межах проекту полягає у підпорядкованості змісту, методів та організації педагогічного процесу логіці функціонування нашої моделі підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників. Планування передбачає створення такої системи заходів на всіх рівнях, яка б забезпечила реалізацію вимог зазначеної вище моделі. Такий різновид діяльності безпосередньо пов’язаний з процесом програмування. Робоча навчальна програма містить таку систему завдань, алгоритми і засоби розв’язання проблем з вогневої підготовки, яку в процесі планування можна конкретизувати до рівня безпосередніх дій.

Необхідною умовою забезпечення оптимального функціонування робочої навчальної програми з “Вогневої підготовки” є діяльність з визначення її ефективності та корекції. З цією метою нами використана система педагогічного моніторингу. Моніторингом є системне спостереження, оцінка й прогнозування стану відповідного середовища і є синонімом понять “систематичне”, “дієве” спостереження. Ура-

---

ховуючи методологічний підхід, моніторинг необхідно розглядати як тип мисленнєвої діяльності, абстрагований від предметного змісту й наукової спеціалізації.

Призначення моніторингу – оперативне включення результатів діагностування у поточну професійну діяльність з метою корекції й проектування розвитку/функціонування системи. Варто зазначити, що зміст запропонованого поняття ширший, ніж зміст понять “зворотний зв’язок”, “контроль”, хоча і об’єднує згадані види діяльності [3].

Отже, нами обрано визначення педагогічного моніторингу як системного спостереження, аналізу, оцінки та прогнозування змісту робочої навчальної програми з “Вогневої підготовки”. Моніторинг зазначеної програми повинен оперативно оцінювати ефективність її функціонування.

Підготовка сучасних кадрів Державної прикордонної служби України вищої кваліфікації відповідно до вимог ринкового середовища потребує оновлення змісту, форм і методів освітнього процесу. Суспільству потрібен соціально мобільний фахівець, здатний професійно переміщуватись угору по вертикальних ієрархічних сходинках у своїй галузі. Такі фахівці повинні володіти знаннями щодо передових досягнень науки і техніки. Вони повинні бути здатними адекватно та творчо вирішувати сучасні проблеми сьогодення, брати на себе роль лідера, вести за собою інших.

Висновки. Отже, дидактико-технологічне проектування змісту робочої навчальної програми з “Вогневої підготовки” для майбутніх офіцерів-прикордонників є процесом логічної побудови конкретних елементів і процесів.

Проектування зазначеної програми суттєво підвищує рівень вогневої підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Зазначені у статті особливості дидактико-технологічного проектування змісту робочої навчальної програми з “Вогневої підготовки” є мінімальними, оскільки такий процес може передбачати удосконалення та трансформацію. Таке питання може бути підґрунтям для подальших наукових розвідок у представленій проблемі.

Список використаної літератури

1. Балашов В. А. Формирование профессиональных качеств у слушателей-пограничников в процессе профессионального обучения: дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Балашов Валерий Алексеевич. – Хмельницький, 1996. – 263 с.
2. Беспалько В. П. Слагаемые педагогических технологий / В. П. Беспалько // Вестн. высш. шк. – 1988. – № 1. – С. 3–11.
3. Бондар В. Дидактичне забезпечення управління процесом навчання / С. П. Бондар // Освіта і управління. – 1997. – № 2. – С. 85 – 101
4. Гершунский Б. С. Дидактическая прогностика: Методология, теория, практика / Б. С. Гершунский. – К. : Вища школа, 1986. – 200 с.
5. Грязнов І. О. Удосконалення індивідуальної виховної роботи командирів підрозділів Прикордонних військ України : дис. ... канд. пед. наук : 20.02.02 / Грязнов Ігор Олександрович. – Хмельницький, 1998. – 210 с.
6. Діденко О. В. Педагогічні умови професійного самовдосконалення майбутніх офіцерів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / О. В. Діденко. – Хмельницький, 2003. – 201 с.
7. Іщенко Д. В. Курс лекцій з військової педагогіки / Д. В. Іщенко. – Хмельницький : Вид-во АПВУ, 1998. – 158 с.
8. Капітанець С. В. Педагогічні умови формування професійного спілкування у майбутніх офіцерів-прикордонників : дис. ... канд. пед. наук : 20.02.02 / Капітанець Світлана Володимирівна. – Хмельницький, 2001. – 224 с.
9. Малафіїк І. В. Дидактика : навчальний посібник / І. В. Малафіїк. – К. : Кондор, 2005. – 398 с.
10. Миропольська О. В. Формування професійної компетентності фахівців митних органів в умовах службової діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Миропольська Оксана Василівна. – Хмельницький, 2009. – 219 с.
11. Недбай М. П. Формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до застосування технічних засобів у службовій діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Недбай Микола Павлович. – Хмельницький, 2009. – 300 с.
12. Педагогіка вищої школи : навч. посібник / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмельюк, А. В. Семенова та ін.; за ред. З. Н. Курлянд. – 3-те вид. перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. – 495 с.
13. Потапчук Є. М. Військова психологія : навч. посіб. / Є. М. Потапчук. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2003. – 150 с.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Юрчук Ю. Г.

Стаття надійшла до редакції 14.10.2015

Коваль А. Е. Дидактико-технологическое проектирование учебной программы по дисциплине “Огневая подготовка”

В представленной статье автор раскрывает содержание понятий “проектирование”, “мониторинг”, “прогнозирование”. Выделены основные составляющие дидактико-технологического проектирования содержания рабочей учебной программы по “Огневой подготовке” для будущих офицеров-пограничников. Дается детальный анализ всех составляющих отмеченного процесса.

Ключевые слова: *будущие специалисты, проектирование, огневая подготовка.*

Koval A. E. Didactical and Technological Elaboration of Syllabus on the subject of “Weapon training”

The restructuring of Ukrainian state forms requirements on the nature and sequence of reform at all levels of national education. Education in Ukraine based on the principles of humanism, democracy, national consciousness, mutual respect between nations and peoples. Higher education aims to provide fundamental scientific, general cultural, practical training, which should determine the pace and level of scientific, technical, economic, social and cultural progress, the formation of nation’s intellectual potential to the full development of the individual as the highest value of society.

The modern system of higher military education in Ukraine is in a state that does not meet the requirements that arise in conditions of Ukrainian statehood, cultural and spiritual revival of the Ukrainian people. This is manifested primarily in non educational needs of the individual, social needs and world achievement of humankind; to strengthen the social prestige of education and intellectual activity. Needs updating and appropriate system of training of future specialists of higher educational institution border agency.

Thus, the modern training of personnel of the State Border Service of Ukraine higher qualification in accordance with the requirements of the

---

market environment needs updating content, forms and methods of educational process. Society needs social mobile specialist, able to professionally move up as the vertical hierarchical steps in its field. These professionals must possess knowledge of advanced science and technology. They must be able to adequately and creatively solve current problems of the present, to assume a leadership role, to lead others.

Thus, didactic and technological design working curriculum content with “fire training” for future officers of border guards is a logical process of construction of concrete elements and processes.

Designing this program significantly increases the level of firepower training future officers of border guards.

In the present article the author reveals the meaning of “design”, “monitoring”, “forecasting”. Thesis there is determined the main components of didactic and technological design working curriculum content with “fire training” for future officers of border guards. We give a detailed analysis of all components of the process.

Keywords: *future professionals, designing, military sciences.*